

+

Obec: Most – ÚAPP, v.v.i.	Pověřeně město: Most	Městská památková rezervace nebo zóna: - - -
Objekt: Archeologické výzkumy – kontrola zpracování za rok 2023		Rejstříkové číslo: Sbírkový materiál
Dohlídku provedl: PhDr. Petr Novák, CSc.		Dne: 14. 12. 2023
Rozsah kontrolovaných prací podle příslušného rozhodnutí: Kontrola technického a odborného zpracování archeologických výzkumů ve smyslu Rozhodnutí o poskytnutí institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje veřejné výzkumné instituce ÚAPP, v.v.i. v letech 2020 – 2024 (za rok 2023)		

Kontrola je zaměřena na odbornou stránku plnění hlavních úkolů instituce za rok 2023 při využívání prostředků poskytovaných podle „Rozhodnutí o poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace v letech 2020-2024“, č. j. KUUK/174799/2019/KP ze dne 20. 12. 2019, vydaného v souladu s usnesením Zastupitelstva Ústeckého kraje ze dne 19. 9. 2019 č. 041/22Z/2019.

Výchozími podklady kontroly v organizaci jsou přehledné soupisy záchranných výzkumů v kontrolovaném roce, předložené nálezové zprávy a informace o dalších aktivitách odborných pracovníků. Dále jsou posuzované údaje a výstupy z dostupných externích pramenů v odborné oblasti, ale i popularizace pracovních výsledků směrem k široké veřejnosti. Klíčovým posláním organizace je záchrana investiční výstavbou nebo těžbou bezprostředně ohrožených archeologických památek nebo nálezových situací a jejich dokumentace tak, aby mohly být i v budoucnosti zdrojem poznatků o prehistorickém nebo středověkém vývoji osídlení Ústeckého kraje. Plnění popsanych úloh předpokládá odpovídající personální a technické vybavení. Odbornými pracovníky jsou pokryta všechna období pravěku a středověku s výjimkou paleolitu, který je pro svou výjimečnost zastoupený specialistou v centrálním archeologickém pracovišti ČAV v Praze. Technické vybavení odpovídá současným potřebám a průběžně jsou opotřebovaná zařízení nahrazena novými. Za přístroje, které znamenaly výrazný posun ve vybavení organizace a přispěly k odstranění psychicky náročné stereotypní práce lze uvést především zařízení na číslování nálezů, skener na snímání starších nálezových zpráv z archivu s odpovídající dokumentací a dron umožňující trojrozměrné snímání terénních situací a architektury. Průběžně je nezbytné aktualizovat software všech počítačů, serverů i datových úložišť.

Za rok 2023 instituce vykazuje 54 realizovaných záchranných výzkumů na území celého Ústeckého kraje. Podobně jako v minulých letech je technicky i personálně nejnáročnější výzkum předpolí dolu Bílina v katastru obce Libkovice. Sondy č. 138, 144, 145 a 169 poskytly objevy od neolitu přes zajímavé pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou pozdní doby kamenné s hroby vybavenými charakteristickými nádobami a fasetovanými kamennými sekeromlaty po výzkum středověkého kostela s okolním středověkým hřbitovem. V této výzkumné sezóně probíhal výzkum 375. středověkých kostrových hrobů. Zvláštní pozornost si rovněž zaslouží výzkum žárového pohřebiště ze starší doby římské v katastru obce Nezabylice u Chomutova. Bohatou výbavu hrobů tvoří vedle keramiky drobné osobní šperky a železná výzbroj včetně štítových puklic. Z odborného hlediska je velmi zajímavý výběr lokality. Nejstarší hroby z pozdní doby kamenné zde vystřídalo pohřebiště ze střední doby

bronzové a následně si zvolilo k pohřbívání shodnou lokalitu obyvatelstvo starší doby římské. Zcela nečekané jsou objevy bohatých hrobů z období stěhování národů při výstavbě rodinných domů v Neprobylicích. Stříbrné pozlacené šperky osazené almandiny souvisí bezesporu s vyšší společenskou vrstvou, jejíž přítomnost na našem území zatím do objevu zmíněných hrobů nebyla prokázána. Jistým náznakem snad v minulosti mohl být pohřeb starší ženy se zlatými přívěsky nalezený koncem 19. stol. v Úhercích. Takto bychom mohli podrobně komentovat téměř všechny záchranné výzkumy, protože každý nový objev jen drobnými krůčky posouvá poznání prehistorie regionu dopředu. Evidované záchranné výzkumy jsou pouze zlomkem pracovních výjezdů, neboť většina hlášených zemních prací je evidovaná jako sterilní terén s negativním výsledkem. Dá se říci, že raritou je výzkum středověkého hřbitova na dně Nechranické přehrady, který umožnila snížená hladina při opravách hráze a výpustné technologie. Málo produktivní jsou výzkumy při rekonstrukcích inženýrských sítí ve městech, protože nová potrubí bývají většinou kladená do stávajících výkopů. Dohled archeologa je však i v těchto případech nezbytný.

Předložené nálezové zprávy musí mít potřebnou skladbu, spočívající v geodetických údajích o lokalitě i jednotlivých zjištěných objektech, podrobném popisu objevené terénní situace, výběru charakteristických nálezů, datování, a pokud je to možné popis společenského dosahu výzkumu. Ke kontrole bylo předloženo 23 nálezových zpráv za roky 2018 – 2023. Zpracování výzkumu do nálezové zprávy v mnoha případech zdrží náročné laboratorní práce a základní konzervace nalezených předmětů. Časově náročné jsou zejména analýzy kovů a technické zpracování větších souborů střepového materiálu. Základní konzervace kovů se výrazně zlepšila po dobudování konzervátorského pracoviště v Regionálním muzeu v Teplicích, ale i tak je nutné využívat i jiné kapacity. Kratší lhůty pro zpracování antropologického materiálu jsou výsledkem mezinárodní spolupráce, o které ještě bude pojednáno následně. Podobně jako u rozsahu výzkumu jsou objemné zejména nálezové zprávy z výzkumu v Libkovicích a Nezabylicích. Jmenovitě uvedené mezi hlavními úlohami na rok 2023 jsou nálezové zprávy o hrobech z doby stěhování národů ze základů rodinných domů v Nezabylicích a antropologická analýza koster ze starší doby bronzové v Liběšovicích. Oproti tomu jsou výrazně stručnější zprávy o rekonstrukcích kanalizace a vodovodu v Žatci nebo v Kadani. Velmi si cením snahy odborných pracovníků o zpracování nálezových zpráv z drobnějších záchranných výzkumů v témže roce. Všechny předložené nálezové zprávy obsahují potřebné údaje pro následné vědecké vyhodnocení, a to včetně geodetického zaměření, fotodokumentace, popřípadě nezbytných chemických, metalografických analýz nebo zpracovaného antropologického posudku.

Plánem hlavních úloh na rok 2023 uváděnou mezinárodní spoluprací je možné vidět v celé škále výstupů od již uvedené účasti zahraničních kolegů na výzkumech po odborné vyhodnocení zjištěných skutečností prokázaných i společnými publikacemi. Jedná se o vzájemně výhodnou spolupráci v odborné rovině se specialisty na období starší doby římské z univerzity v polském Řešově. Neméně výhodná je spolupráce s Katedrou antropologie Přírodovědné univerzity ve Wroclavi. Studentům antropologie je umožněna odborná praxe na výzkumech v severozápadních Čechách a výsledkem je kompletní antropologická analýza koster pod odborným dozorem pedagogů. Stovky hrobů ze dna přehrady v Nechranicích, hřbitova z Libkovic a celé řady dalších menších pohřebišť by vyžadovaly práci našich antropologů na řadu let, zatím co takto je možné antropologické poznatky využívat současně s odborným vyhodnocením archeologického materiálu. Výsledky mezinárodní spolupráce se saskou stranou při zpracování podkladů k zápisu lokalit v Krušných horách na seznam světového kulturního bohatství UNESCO již přineslo ovoce a nově je na rok 2023 plánován nový projekt zaměřený na výzkum těžby cínu v Krušných horách během pravěku a následně ve středověku. Financování projektu je vázané na zařazení předloženého projektu do Programu mezinárodní spolupráce INTRREG Čechy – Sasko. Výzkumy tohoto druhu jsou

velmi náročné na čas i na finanční zabezpečení. Úzká kolegiální spolupráce stále probíhá s pracovníky nitranského archeologického ústavu SAV i z dalších institucí v Bratislavě.

Plánem hlavních úloh na rok 2023 je stanoven dílčí zpracování nálezů z výzkumů starého Mostu ve spolupráci s Oblastním muzeem a galerií v Mostě a Ústavem pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Stanovené termíny jsou nastaveny velmi optimisticky bez detailní znalosti skutečného objemu nalezeného materiálu a průvodní dokumentace. Při záchranném výzkumu starého Mostu pracovala celá řada archeologů, kteří již zemřeli a zůstal po nich jednak nalezený materiál, jednak stohy dokumentace. Zpracování vlastního výzkumu je časově náročné, ale zpracování výzkumu po nežijícím autorovi je daleko náročnější. Stanovit konečný termín odborného zpracování a následně publikace bude velmi obtížné, protože mladší kolegové pracující na vyhodnocení už se nemají koho zeptat na průběh jednotlivých dílčích součástí kompletního výzkumu celého města. Po zaplavení podzemí přesunutého děkanského chrámu agresivní spodní vodou nikdo neví, jaký objem nalezeného materiálu prošel laboratorním zpracováním. Nálezy uskladněné pod chrámem musely být narychlo převezené a umístěné v různých provizoriích a pamětníci těchto převozů již nežijí. Nikdo z mladších kolegů proto nebude schopný stanovit přesnější termín ukončení práce na vyhodnocení všech podkladů a následně publikace.

V souladu s plánem hlavních úloh proběhla konzervace bronzových a železných předmětů z halštatského komorového hrobu s pohřbem na voze, zkoumaným v roce 2018 v Lovosicích. Jednalo se zejména o velmi náročnou konzervaci železných součástí čtyřkolového vozu v laboratořích Univerzity Palackého v Olomouci.

Prezentaci výsledků výzkumů je třeba rozdělit do dvou jen částečně provázaných kategorií podle orientace na odbornou a laickou veřejnost. Odborníkům jsou určeny publikace výzkumů na sympoziích, kolokviích a konferencích v tuzemsku i v zahraničí. Interní výkazy evidují sedmáct aktivních vystoupení s příspěvkem a následně zveřejnění článku v odborném tisku. Evidence tiskových výstupů vedená v RVVI na Ministerstvu školství probíhá vždy s ročním odstupem, protože ještě v prvním pololetí následujícího roku vycházejí publikace vrozené do předchozího sledovaného roku. Podle interní evidence organizace v průběhu posuzovaného období bylo zpracovaných kolem třiceti odborných příspěvků. Široké veřejnosti jsou určeny soustavně aktualizované přehledné webové stránky, příspěvky v denním tisku a přednášky v muzeích. Skladba přednášek se odvíjí od specializace odborných pracovníků a ve výkazem evidovaných sedmácti případech byly věnované konkrétním výzkumům podle místa přednášky nebo specializované na hornictví v Krušných horách (v souvislosti s výzkumy k prohlášení do UNESCO), historickému sklu, středověkým hradům a kostelům. Shodné zprávy a informace prošly sociálními sítěmi.

Vrcholnou formou prezentace pracovních výsledků jsou bezesporu publikace vydávané hodnocenou institucí. Pokud lze soudit z dosavadních zcela nezávislých pramenů jsou odborné publikace pracovníků vydávané ÚAPP, v.v.i. v Mostě řazeny do velmi slušné třetí kategorie s dosahem a významem na středoevropské úrovni (první kategorie je věnovaná světovým objevům z oblastí přírodních věd). V posuzovaném období roku 2023 vydala organizace dvojjazyčnou publikaci Kryštofa Derner: Montánní archeologie v Krušných horách / Montanarchäologie im Erzgebirge. Jedná se o stručnou publikaci výsledků výzkumů použitých k podkladům k prohlášení hornické krajiny Krušných hor do světového kulturního bohatství UNESCO. Další je publikace Jaroslava Skopce a Vojtěcha Peksy: Středověké venkovské kostely okresu Louny. Publikace určená široké veřejnosti navazuje na podrobný rozbor pramenné základny a konkrétních terénních pozorování jednotlivých objektů. Jde o první podobnou knížku a velmi příznivý ohlas je pro autory podnětem k zpracování sakrální architektury v dalších okresech Ústeckého kraje. Zděná sakrální architektura bývá zpravidla nejstarší stavbou v sídelní jednotce. Publikaci Věry Sušické: Kultura se šňůrovou keramikou

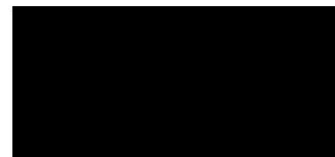
v kontextu krajiny mikroregionu horní Hutné je připravena do tisku a její vydání je otázkou dodacích lhůt tiskárny.

Do příštího roku přechází plánovaná výstava „Severozápadní Čechy napříč věky“ a s touto výstavou spojená přehledná publikace dosavadních poznatků o pravěkém vývoji na území severozápadních Čech. Podle posuzovaných podkladů je předpoklad dokončení v příštím roce. Zatím je výběr materiálu a průvodních textů přibližně kolem 50%. Zhruba stejný objem podkladů je zpracovaný do publikace.

Na základě provedené kontroly lze s plnou odpovědností konstatovat, že odborné pracovní aktivity a úlohy Ústavu archeologické památkové péče, v.v.i. v Mostě jsou plněny zcela v souladu s plánem hlavních úloh na rok 2023 a plně odpovídají dlouhodobému záměru koncepčního rozvoje organizace v letech 2020 – 2024.

Závěrem bych rád připojil poznámku k myšlence zřídit velkokapacitní depozitář ve Velebudicích. Doporučuji se seznámit se zákonem a prováděcím předpisem o ochraně sbírek muzejní povahy, aby nedošlo k unáhleným rozhodnutím. Zde je třeba brát v úvahu, že ÚAPP, v.v.i. v Mostě není ze zákona sbírkotvornou institucí a nalezený materiál musí najít místo v územně příslušných sbírkách muzeí. Jednou základní otázkou bude hmotná zodpovědnost ze sbírky. Je třeba mít na zřeteli, že zemními pracemi zničené lokality zcela ztratí paměť a již nikdy se k nim nebude možné vrátit. Jediným dokladem o vývoji regionu tak budou právě sbírky deponované v muzeích. Každá společnost, která dosáhne určité kulturní úrovně, se občas musí obracet ke svým kořenům. Kapacita a technické vybavení muzejních depozitářů, spravovaných Ústeckým krajem, většinou nevyhovuje současným potřebám a bylo by vhodné počítat s investicemi do této oblasti.

Louny 27. prosince 2023

PhDr. Petr Novák, CSc.